

**Історичний аспект Реалізації гендерного підходу В фаховій
підготовці студентів вищої школи**

Білоус О.С. Історичний аспект реалізації гендерного підходу в фаховій підготовці студентів вищої школи.

Ключові слова: гендер, гендерний підхід, фахова підготовка, педагогічні дисципліни, вища школа.

У статті розглядається історичний аспект реалізації професійної підготовки студентів вищої школи. Викладений детальний аналіз історичної ретроспективи відношення педагогіки як науки й практики до питань статевої соціалізації особистості та просування на сучасному етапі гендерних досліджень у професійну підготовку студентів вищої школи. Розкриваються можливості використання гендерного підходу в організації навчального процесу та під час викладання окремих навчальних педагогічних дисциплін у вищому навчальному закладі. Оскільки однією з важливих завдань вишу є формування у студентів ціннісного відношення й здібностей до інноваційної педагогічної діяльності та до саморозвитку.

Белоус Е.С. Исторический аспект реализации гендерного подхода в профессиональной подготовке студентов высшей школы.

Ключевые слова: гендер, гендерный подход, профессиональная подготовка, педагогические дисциплины, высшая школа.

В статье рассматривается исторический аспект реализации профессиональной подготовки студентов высшей школы. Изложен детальный анализ исторической ретроспективы отношения педагогики как

науки и практики к вопросам полоролевой социализации личности и продвижение на современном этапе гендерных исследований в профессиональную подготовку студентов высшей школы. Раскрываются возможности использования гендерного подхода в организации учебного процесса и во время преподавания отдельных учебных педагогических дисциплин в высшем учебном заведении. Поскольку одной из важных задач вишу есть формирования у студентов ценностного отношения и способностей к инновационной педагогической деятельности и к саморазвитию.

Bilous O.S. The historical aspect of the implementation of gender approach in the professional training of high school students.

Key words: gender, gender approach, training, teaching disciplines, high school.

The historical aspect of the implementation of high school students' vocational training is examined in the article. A detailed analysis of the historical retrospective of pedagogy's relationship as a science and practice in matters of sex-role socialization and promotion at the present stage of gender studies in vocational training of high school students is given. The author reveals the possibility of gender approach's using in the educational process and during the teaching of particular academic disciplines teaching in higher education. One of the important tasks of high school is students' formation of the valuable relation and the abilities to the innovative educational activities and self-development.

Проблеми модернізації вищої педагогічної освіти завжди хвилювали суспільство. На різних етапах його становлення надавалося велике значення пошуку шляхів підвищення ефективності вищої педагогічної освіти.

Потреба в реформуванні підготовки педагогічних кадрів на сучасному етапі розвитку системи освіти обумовлюється соціальним

замовленням, рівнем потреб суспільства в конкурентоздатних, творчих і професійно підготовлених громадянах. Державна доктрина України в галузі освіти вбачає необхідним поступове введення гендерного компонента до вітчизняної системи освіти.

Гендерні дослідження у наш час є надзвичайно актуальними. Педагогічному аспекту гендерних досліджень присвячені роботи сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, Т. Голованова, А. Денисова, Т. Дороніна, Л. Казначеевська, О. Каменська, Л. Кобелянська, О. Кобзева, В. Кравець, О. Слободянюк, Н. Чухим, Л. Штильова та інші розглядали питання гендерної освіти в Україні і країнах Східної та Західної Європи.

Мета статті – історична ретроспектива відношення педагогіки як науки й практики до питань статевої соціалізації особистості та просування гендерних досліджень у професійну підготовку студентів ВНЗ.

Щоб забезпечити динамізм, рухливість у підготовці педагогічних кадрів, необхідно уточнити цілі педагогічної освіти, її зміст, методику й технологію, враховуючи тенденції, які визначають розвиток загальної освіти, і принципи її випередження.

Можливості використання гендерного підходу в організації навчального процесу та під час викладання окремих навчальних (педагогічних) дисциплін у вищому навчальному закладі розглядає А. Апарцева, І. Герасимова, Т. Голованова, Т. Дороніна, С. Матюшкова, І. Мунтян, Н. Приходькіна, Н. Руденко, Л. Штильова [2] та інші.

Однією з важливих завдань вишу є формування у студентів ціннісного відношення й здібностей до інноваційної педагогічної діяльності та до саморозвитку. Це завдання реалізується під час вивчення студентами ВНЗ циклу педагогічних дисциплін, як-от: «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Методика виховної роботи», «Педагогіка вищої

школи», при вивченні спецкурсів «Методика педагогічної взаємодії», «Педагогічна майстерність майбутнього вчителя», «Педагогічна культура майбутнього вчителя», «Українська козацька педагогіка», «Гендерна педагогіка». Проаналізуємо детальніше одну з програм щодо реалізації гендерного підходу в процесі фахової підготовки студентів ВНЗ.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія педагогіки» укладається відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Історія зарубіжної освіти й педагогіки.
2. Історія вітчизняної педагогіки.

На її вивчення відводиться 72 години, 2 кредити ECTS.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія педагогіки» є засвоєння студентами системи знань про історію становлення, розвиток зарубіжної та вітчизняної освіти, педагогічної думки, шкільної справи, дослідження сутності, змісту, структури основних освітніх процесів, взаємовпливів і взаємозалежностей педагогіки й соціально-економічних структур; формування загальнонаукового та педагогічного світогляду студентів; вироблення науково-історичного підходу до аналізу педагогічних явищ, подій, фактів; виховання шанобливого ставлення до світової та вітчизняної педагогічної спадщини. Одним із завдань вивчення навчальної дисципліни «Історія педагогіки» є пояснення історичного зв'язку сучасної педагогіки з передовими педагогічними системами минулого, необхідності дотримання принципу наступності та творчого використання досвіду минулих поколінь у розв'язанні проблем, які стоять сьогодні перед педагогічною наукою й практикою.

Ретроспективний огляд в історії педагогіки питання особливостей освіти та виховання на лекційних, практичних заняттях та в ході

виконання студентами самостійної роботи, дозволяє розгорнути дискурс щодо реалізації гендерного підходу у різні часи.

Так, розглядаючи «Педагогічну діяльність і теоретичну спадщину Яна Амоса Коменського» перш за все, на нашу думку, слід підкреслити думку вченого про те, що педагогіка це частина плану удосконалення людини та суспільства. «Велика дидактика» – перший науково-педагогічний твір світового значення, «...що містить універсальну теорію вчити всіх всьому, або вірний і ретельно обміркований спосіб створювати по всіх громадах, містам і селам кожної християнської держави такі школи, у яких би все юнацтво тієї й іншої статі, без усякого, будь-де виключення, мало можливості навчатися наукам, удосконалюватися у вдачах, виконуватися благочестя й у такий спосіб у роки юності навчитися всьому, що потрібно для дійсного й майбутнього життя...» [1, с. 80]. Отже, Я. Коменський виступає за рівний доступ до освіти обох статей – і хлопчиків, і дівчат. Він підкреслює необхідність жіночої освіти і навіть присвячує цілий розділ на підтвердження своєї думки. Так, в розділі 9 «Школам потрібно ввіряти всю молодь обох статей» [1, с. 94] відповідаючи на питання: Чи слід також і жінок допускати до вивчення наук?, вчений однозначно й беззаперечно відповідає, що «...Не можна представити ніякої достатньої підстави, чому б і слабку стать потрібно була б зовсім усунути від наукових знань...Жінки також образ божий...» [1, с. 95].

Під час лекційного заняття з теми «Теорія і практика виховання особистості у концепціях слов'янських педагогів XVII – початку XX ст.», розглядаючи постаті таких вчених, як-от: Х. Алчевська, М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Костомаров, П. Куліш, М. Ломоносов, М. Пирогов, Ф. Прокопович, С. Русова, Г. Сковорода, К. Ушинський, Т. Шевченко тощо, звертаємо увагу на вчених, які не були осторонь питання жіночої освіти.

Розкриваючи громадсько-педагогічну діяльність Миколи Івановича Пирогова, звертаємо увагу студентів, що у своїй статті «Питання життя», він розкриває ідею загальнолюдського виховання, вбачає мету виховання в підготовці до життя високоморальної людини із широким інтелектуальним кругозором, у тому числі маючи на увазі й жіночу освіту. Він виступав за зміни в освіті жінок задля виконання нею своєї природної функції матері, оскільки вихованням підростаючого покоління займається саме жінка. Хоча М.І. Пирогов був прибічником жіночої освіти, однак, був противник рівноправ'я жінки з чоловіком в платні за працю. Незважаючи на неоднозначність позиції Н.І. Пирогова щодо жіночої освіти, слід зазначити, що підняте їм питання мало позитивні наслідки.

Засновник наукової педагогіки Костянтин Дмитрович Ушинський в своїх працях також не був осторонь питання проблеми жіночої освіти. Він уже був відомий як визначний педагог-реформатор, коли його запрошують на посаду інспектора Смольного інституту шляхетних дівчат, першого навчального закладу системної освіти для дівчат. Обіймаючи посаду, К. Ушинський вніс зміни у навчально-виховний процес щодо покращення якості освіти дівчат та підвищення їх становища в тогочасному суспільстві, як-от: він розробив новий навчальний план, велика увага стала приділятися вивченню російської мови та літератури, природознавству, фізиці; вніс зміни до терміну навчання – 9-тирічний термін навчання замінив 7-річним, термін навчання зробив в одному класі один рік, ввів перехідні іспити, 8 клас став педагогічним; зробив зміни і в режимі перебування – на свята та канікули дівчати від тепер мали можливість поїхати додому тощо. На думку К. Ушинського, освіта жінки має велике значення для розвитку суспільства. Такі радикальні реформи щодо жіночої освіти та становища жінки в суспільстві привели до ускладнення

його стосунків з керівництвом і К. Ушинський змушений був залишити роботу в Смольному інституті. Побоюючись громадського суду за погане ставлення до К.Ушинського, Міністерство освіти відрядило його за кордон для вивчення досвіду жіночої освіти.

Не можливо переоцінити вклад К. Ушинського щодо фахової підготовки педагога та педагогічної освіти. Його дидактичні рекомендації педагогу, розробка ним принципів навчання, думки щодо цілепокладання у навчанні, що викладені в роботах «Про користь педагогічної літератури» та «Педагогічна подорож Швейцарією» та ін. актуальні до сьогодення. Тому його по праву називають «вчителем вчителів».

Розглядаючи освіту та шкільництво в Україні на початку ХХ ст., не можливо обійти постать видатної жінки Софії Русової, яка займалася розробкою концепції національної системи освіти й виховання. Аналізуючи основні положення її «Дидактики», констатуємо вагомий внесок її у процес навчання, класифікацію та структуру уроків. Вона розкриває принципи організації дошкільної та позашкільної освіти, морального виховання дитини на основі християнських цінностей. Крім того, С. Русова стверджує необхідність зміцнення української сім'ї та приймає участь у світовому жіночому русі.

Отже, Я. Коменський, А. Макаренко, М. Монтессорі, М. Пірогов, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, стали тими постатями, які відкрито виступали за реформування жіночої освіти.

Однак, проведене дослідження не є вичерпним у розробці даної проблеми і виконана робота дозволяє побачити перспективи подальшого вивчення проблем якості підготовки сучасних фахівців. З вивченням цих питань ми пов'язуємо подальшу дослідницьку роботу з визначення шляхів підвищення якості підготовки сучасного педагога і забезпечення

достатнього і високого рівня їхнього професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учебное пособие для студентов пед. институтов / Сост. и авт. вводных статей академик АПН СССР проф. А.И. Пискунов. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
2. Штылёва Л.В. Педагогика и гендер: развитие гендерных подходов в образовании [Электронный ресурс] / Л.В. Штылёва // Женщина в российском образовании. – 2000. – № 3 (19). – Режим доступа: http://www.ivanovo.ac.ru/win1251/jomal/jor_nal3/shtil.htm.

LITERATURA

1. Khrestomatyia po istoryyy zarubezhnoi pedagogyky: Uchebnoe posobyie dlia studentov ped. ynstytutov / Sost. i avt. vvodnykh statei akademyk APN SSSR prof. A.Y.Pyskunov/ – 2-e izd., pererab. – M.: Prosveschenye, 1981. – 528s.
2. Shtyleva L.V. Pedagogyka y gender: razvytye gendernykh podkhodov v obrazovanyy [Elektronnyi resurs] / L.V. Shtyleva // Zhenschyna v possyiskom obrazovanyy. – 2000. – № 3 (19). – Rezhym dostupa: http://www.ivanovo.ac.ru/win1251/jomal/jor_nal3/shtil.htm.

Annotation

The historical aspect of the implementation of high school students' vocational training is examined in the article. A detailed analysis of the historical retrospective of pedagogy's relationship as a science and practice in matters of sex-role socialization and

promotion at the present stage of gender studies in vocational training of high school students is given.

The need for a reform of teacher training on the present stage of the education system's development is due to the social order, the level of society's needs for competitive, creative and professionally trained citizens. Ukrainian State doctrine in the field of education considers it necessary to the gradual initiation of the gender component in the national education system. Gender studies are extremely relevant in our time.

The author reveals the possibility of gender approach's using in the educational process and during the teaching of particular academic disciplines teaching in higher education. One of the important tasks of high school is students' formation of the valuable relation and the abilities to the innovative educational activities and self-development.